

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ (В РАКУРСІ РІШЕНЬ САМІТІВ У БУХАРЕСТІ ТА БРЮССЕЛІ)

В статті розглядається питання інтеграції України до Євроатлантичних структур, зокрема до блоку НАТО. Автор приділив увагу рішенням самітів у Бухаресті та Брюсселі щодо України, проаналізував причини, через які Україну не було приєднано до Плану дій щодо членства в НАТО.

Ключові слова: інтеграція, саміт, Альянс, План дій щодо членства в НАТО, річна національна програма.

Вступ до НАТО належить до головних тем політичної та публічної дискусії в Україні впродовж останніх років, насамперед після президентських виборів у 2004 р. Питання відносин України з Північноатлантичним Альянсом є одним з найвагоміших при визначенні подальшого зовнішньополітичного курсу країни. Тому цілком природно й легітимно постає безліч питань, на які повинна знайти відповідь, у першу чергу, політична еліта країни, а згодом передати свої переконання громадськості. Але неоднозначність сприйняття цього явища в суспільстві проектувалася на діяльність Верховної Ради, породжуючи політичну боротьбу між депутатами різного політичного забарвлення і політичні кризи. У ході цієї боротьби народжувалися певні міфи, особливо родючим ґрунтом для яких були страх та необізнаність населення. Але незважаючи на це, інтеграція України до євроатлантичних структур, зокрема до блоку НАТО, є цілком об'єктивним процесом, зупинити який уже неможливо. Тому слід розглянути питання, які мають важливе, а іноді й визначальне значення в євроінтеграційних прагненнях молодого української держави – приєднання України до Плану дій щодо членства в НАТО. Дуже важливим кроком у цьому напрямку слід вважати саміт країн членів Альянсу, який відбувся 2-3 грудня 2008 р. у Брюсселі.

Стан та перспективи відносин між Україною та Організацією Північноатлантичного договору привернули увагу вітчизняних політологів та істориків, зокрема В.Бурдяк, І.Мороза, І.Тодорова, О.Крапівіна та інших. Зокрема, в монографії І.Тодорова розглянуто етапи та висвітлено різні аспекти співпраці України з НАТО. Автор розглядає відносини України з Альянсом, починаючи з проголошення незалежності і до 2004 р. [1]. У роботі О.Крапівіна приділяється увага територіальним проблемам, які виникають на шляху євроатлантичної інтеграції України, а саме: перебуванню Чорноморського флоту Російської Федерації на території нашої держави, питанню українсько-румунського кордону. Автор зробив висновок, що Україні треба вирішувати питання кордонів із сусідніми державами, тому що одним із критеріїв вступу до НАТО є відсутність територіальних проблем [2]. Стаття В.Бурдяк та І.Мороза присвячена ролі польського фактора у співробітництві „Україна-НАТО” [3]. Автори цієї роботи вважають, що Польща дотримується проукраїнської позиції у євроатлантичних структурах, тому що вступ України до НАТО та ЄС автоматично переніс би кордон цих організацій з неї на Україну, а наявність слабшого члена, підсилило б позиції Польщі. Слід відзначити, що рішення останнього саміту країн-членів Організації Північноатлантичного договору, який проходив у Брюсселі 2-3 грудня 2008 р. ще не стали предметом дослідження вітчизняних науковців.

Метою статті є висвітлення переговорного процесу навколо питання надання Україні ПДЧ, аналіз рішень брюссельського саміту країн-членів НАТО, який відбувся 2-3 грудня 2008 р. та розгляд ролі Росії у відносинах Україна-НАТО.

Офіційно відносини між Україною та НАТО було розпочато під час приєднання України до Ради північноатлантичного співробітництва у 1992 р. (пізніше перейменована у Раду євроатлантичного партнерства). Засади зовнішньополітичного курсу нашої держави щодо Альянсу було визначено в [„Основних напрямках зовнішньої політики України”](#),

затверджених Постановою Верховної Ради України 2 липня 1993 р. Головними пріоритетами в цьому документі було визначено повномасштабну інтеграцію України в європейські та євроатлантичні структури і її членство в загальноєвропейській системі безпеки на базі існуючих міжнародних інститутів, таких як ОБСЄ, РПАС, НАТО, ЄС [2, с. 167].

У 1994 р. Україна стає першим членом Співдружності Незалежних Держав (СНД), що приєдналася до програми „Партнерство заради миру” (ПЗМ), у рамках якої українські військові були залучені до кількох десятків спільних з країнами-членами та партнерами НАТО миротворчих навчань як на території нашої країни, так і за кордоном. Так, у 1996 р. українські військовослужбовці беруть участь у миротворчій місії НАТО в Боснії та Герцеговині.

9 липня 1997 р. відбулася дуже значуща політична подія, розрахована на майбутню співпрацю – підписання у Мадриді Президентом Л.Кучмою і лідерами держав-членів Альянсу Хартії про Особливе партнерство України з НАТО, наслідком якої стало створення в 1999 р. Комісії Україна-НАТО (КУН). У 1998 р. було засновано Спільну робочу групу Україна-НАТО з питань оборонної реформи. У 1999 р. україно-польський батальйон брав участь в операціях у Косово в рамках миротворчого контингенту НАТО.

23 травня 2002 р. Указом Президента України Л.Кучми вперше було проголошено мету про приєднання України до НАТО: „Україна розглядає НАТО як основу майбутньої загальноєвропейської системи безпеки і підтримує процес її розширення”, а також „виходить з того, що кінцевою метою її євроінтеграційної політики є вступ до цієї організації як основи загальноєвропейської структури безпеки”.

Підвалини національної безпеки України було закладено в Законі [„Про основи національної безпеки України”](#) від 19 червня 2003 р. № 964-IV. До основних напрямів державної політики з питань національної безпеки даний законодавчий акт відносив: забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки, набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору. Але підкреслювалося, що при цьому треба зберігати добросусідські відносини і стратегічне партнерство з Російською Федерацією, країнами Співдружності Незалежних Держав, а також з іншими державами світу. Країни-члени НАТО врахували прагнення України. 22 листопада 2002 р. у Празі під час чергового засідання КУН на рівні міністрів закордонних справ був розроблений План дій Україна-НАТО.

Наступним кроком по зближенню України з НАТО став Указ Президента України Л.Кучми № 648/2004 від 15 червня 2004 р. [„Про Воєнну доктрину України”](#). Цей документ затвердив Військову доктрину нашої держави, яка містила положення про підготовку країни до повноправного членства в НАТО та Європейському Союзі.

Значного прогресу у відносинах України з НАТО було досягнуто після Помаранчевої революції. У лютому 2005 р. на саміті КУН у Брюсселі Президент України В.Ющенко проголосив набуття членства в НАТО кінцевою метою співробітництва України з Альянсом. Цей сигнал України був позитивно сприйнятий у Брюсселі, і вже у квітні на засіданні КУН у Вільнюсі (Литва) країнами-членами Альянсу та Україною було започатковано новий формат відносин - Інтенсифікований діалог з питань членства та відповідних реформ. Процес Інтенсифікованого діалогу пропонується країнам, що висловили зацікавленість стати членами Альянсу, і є першим етапом офіційного процесу підготовки країн до членства в НАТО. Але цей діалог не гарантує запрошення вступити до Альянсу і не гарантує жодне його майбутнє рішення. Відповідне рішення лідерів Альянсу може ґрунтуватися лише на успіхах України в проведенні реформ у сфері оборони. Врешті-решт остаточне рішення щодо майбутнього відносин України з НАТО знаходиться в руках українського народу та його обраних лідерів.

У грудні 2005 р. під час засідання КУН у штаб-квартирі НАТО міністри закордонних справ країн-членів Альянсу наголосили, що подальший прогрес з питань євроатлантичної інтеграції України, включаючи можливу участь у Плані дій щодо членства в НАТО буде залежати від проведення ключових реформ та незмінності стратегічного курсу України. Уперше в документах Україна-НАТО мова йшла не лише про відкритість „дверей НАТО”, а й

про конкретні перспективи залучення України до Плану дій щодо членства. Плану дій щодо членства (ПДЧ) – програма НАТО, яка передбачає надання порад, допомоги та практичної підтримки залежно від індивідуальних потреб країн, котрі прагнуть вступити до Альянсу.

27 грудня 2005 р. Президент України підписав Указ № 1861/2005 [„Про невідкладні заходи щодо подальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору \(НАТО\)”](#). Цим указом один з пріоритетів діяльності Кабінету Міністрів України визначався як „забезпечення реалізації державної політики щодо співробітництва України з НАТО, зокрема досягнення критеріїв членства України в НАТО”[4].

Під час засідання КУН на рівні міністрів закордонних справ 28 квітня 2006 р. у Софії (Болгарія) держави-члени НАТО високо оцінили проведення вільних та чесних парламентських виборів в Україні. На підсумковій прес-конференції за результатами засідання Генеральний секретар НАТО Яап де Хооп Схеффер відзначив позитивне ставлення всередині Альянсу до питання стосовно запрошення України до ПДЧ. Але він підкреслив, що чекає формування нового українського уряду та підтвердження ним євроатлантичного курсу країни.

У вересні 2006 р. відбувся візит до штаб-квартири НАТО прем'єр-міністра України Віктора Януковича, який запевнив представників Альянсу про готовність України продовжувати поточну співпрацю з НАТО. Але при цьому він заявив, що український народ ще не готовий до можливого членства в Альянсі.

Починаючи з цього періоду, різні політичні сили України, висувають ідею, що питання вступу України до НАТО повинно вирішуватися народом України на референдумі. Ця ідея послідовно відстоюється такими політичними силами, як партія регіонів, КПУ та проурядовими силами на чолі з В.Януковичем; пропрезидентські ж сили залишаються вірними ідеї інтеграції в НАТО.

22 жовтня 2007 р. Президент В.Ющенко на відкритті засідання Ради міністрів оборони країн Південно-Східної Європи в Києві підтвердив незмінність курсу України на членство в НАТО та ЄС і закликав європейських партнерів підтримати нашу державу в її прагненні приєднатися до Плану дій щодо членства.

Під час чергового засідання КУН на рівні міністрів закордонних справ 7 грудня 2007 р. українська сторона офіційно звернулася до представників країн-членів НАТО з проханням підтримати намір України приєднатися до Плану дій щодо членства в ході Бухарестського саміту Альянсу. Його планувалося провести 2-4 квітня 2008 р. 18 січня 2008 р. Міністр закордонних справ України В.Огризко передав Генеральному секретарю НАТО Яапу де Хооп Схефферу листа за підписами Президента, Голови Верховної Ради та Прем'єр-міністра України, у якому висловлювалася спільна позиція щодо необхідності та готовності України приєднатися до ПДЧ у ході саміту Організації в Бухаресті.

3 квітня 2008 р. у Бухаресті відбулося засідання Північноатлантичної Ради НАТО на рівні глав держав та урядів, за результатами якого було прийнято Декларацію Бухарестського саміту. Окремий параграф декларації присвячений зверненню України та Грузії до Альянсу з проханням приєднатися до ПДЧ у НАТО. У документі, зокрема, зазначається наступне: „НАТО вітає євроатлантичні прагнення України та Грузії щодо членства в НАТО. Ми погодилися сьогодні, що ці країни стануть членами НАТО. Обидві нації зробили цінні внески до операцій Альянсу. Ми вітаємо демократичні реформи в Україні та Грузії й очікуємо на вільні й чесні парламентські вибори в Грузії у травні. ПДЧ є наступним кроком України та Грузії в їхньому прямому шляху до членства. Сьогодні ми визначилися, що підтримуємо заявки цих країн на приєднання до ПДЧ. Тому ми починаємо період інтенсивних контактів з цими країнами на високому політичному рівні з метою вирішення нерозв'язаних питань у контексті їхньої заявки щодо ПДЧ. Ми попросили міністрів закордонних справ зробити першу оцінку досягнутого прогресу на їхньому засіданні в грудні 2008 року. Міністри закордонних справ мають повноваження прийняти рішення щодо заявок стосовно ПДЧ з боку України та Грузії” [5].

Отже, у квітні на саміті НАТО в Бухаресті було прийнято рішення про те, що Україна і Грузія в майбутньому приєднаються до Альянсу, однак точних дат названо не було через тверду позицію Німеччини і Франції. На думку лідерів цих держав, ідея вступу України до НАТО не підтримується всередині країни всіма політичними партіями, а також населенням Східної України [6]. Тому Альянс [відклав](#) питання про приєднання цих двох країн до ПДЧ, однак гарантував їхнє входження в НАТО „згодом”.

Як відомо, процес вступу в Альянс включає 3 стадії. Перша – так званий інтенсивний діалог з НАТО (на цій стадії і знаходяться зараз Україна і Грузія). Друга стадія – План дій щодо членства в НАТО, у ході якого країни повинні провести реформи, необхідні для відповідності військовим, політичним і соціальним критеріям Альянсу. А після цього висувається запрошення вступити в НАТО [7].

16 червня 2008 р. відбулося засідання Комісії Україна-НАТО, яка розглянула стан та перспективи приєднання України до Плану дій щодо членства (ПДЧ) у контексті рішень Бухарестського саміту. Комісія констатувала проведення Україною відповідних реформ [6].

Остаточного рішення про приєднання України до ПДЧ планувалося вирішити на саміті в Брюсселі в грудні 2008 р. на рівні міністрів закордонних справ 26 країн-членів Альянсу. Напередодні саміту, 13 листопада 2008 р., у Таллінні відбулися шості неформальні Консультації Україна-НАТО, у яких взяли участь міністри оборони країн Альянсу. Міністр оборони України Юрій Єхануров у своєму виступі намагався привернути увагу до проблеми загрози територіальній цілісності України, що існує з боку Росії. Єхануров підкреслив, що конфлікт на Кавказі став амбіційною і зухвалою демонстрацією її сили. Тому сусідні країни, у тому числі Україна, не можуть гарантувати своєї безпеки [8].

Здавалося, що для надання Україні ПДЧ потрібно лише формальне рішення брюссельського саміту. Тим більше, що Україну (і Грузію) активно підтримували Сполучені Штати, які завжди твердо відстоювали ідею про членство обох держав у НАТО [9]. Керівництво США всіляко намагалося переконати європейських союзників у необхідності надання гарантій безпеки Україні і Грузії. Але воєнна операція Росії проти Грузії в серпні 2008 р., а потім визнання Москвою незалежності Абхазії і Південної Осетії змінили геополітичне розміщення сил на Кавказі і зробили практично недоцільним обговорення грузинських проблем на даному етапі. Українське питання не обтяжене „військовою спадщиною”. Тут на перший план виходить політична криза й негативне ставлення більшості населення до Альянсу. Тому з моменту прийняття рішень на саміті в Бухаресті ситуація змінилася не на користь цих двох країн. В Європі не збільшилася, а скоріше зменшилася кількість прихильників прискореного зближення із сусідами Росії. Внутрішньополітичні проблеми в самих країнах-претендентах, так само як небажання додатково загострювати відносини з Москвою, змушують європейців більш обережно підходити до цього питання. Ряд європейських держав-членів НАТО остерігаються конфронтації з Росією, яка відіграє вагомий роль на енергетичному ринку і використовує це як істотний аргумент для впливу на міжнародну політику. До таких країн належать, насамперед, Німеччина і Франція.

Завзятим супротивником вступу України і Грузії до НАТО є німецький лідер Ангела Меркель. Канцлер Німеччини виступає категорично проти американських планів прискореного прийому Грузії й України до НАТО. За три тижні до проведення саміту, 11 листопада 2008 р. Ангела Меркель відверто заявила, що вважає передчасним надання Україні й Грузії Плану дій щодо членства в НАТО, тому що обидві країни ще не готові для вступу в Альянс. На її думку, Україна й Грузія найближчим часом не будуть відповідати вимогам, які висуваються до потенційних членів НАТО [10].

Позиція іншого впливового члена Альянсу – Франції є менш публічною. Але за оцінками дипломатів, Париж буде дотримуватися тієї ж лінії, що й Бухарест. Іншими словами, ключові країни Європи, не бажають, аби НАТО перетворився в політичний клуб і щоб країни-кандидати експортували в Альянс свої проблеми. І вони виступають проти зближення з Києвом і Тбілісі. На думку ряду експертів, прийняття Грузії й України до НАТО

стало б „авантюрою для всієї Європи” [8]. Вони спрогнозували, що Україні і Грузії не буде запропоновано приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО.

У нових умовах позиція США змінилася. Керівництво США, насамперед, глава його зовнішньополітичного відомства Кондоліза Райс, не могла не враховувати наміри провідних європейських держав, що відіграють у НАТО все більшу роль. На прес-конференції 26 листопада Держсекретар США заявила, що під час зустрічі в Брюсселі міністрів закордонних справ країн-членів НАТО вона не буде наполягати на наданні Україні й Грузії членства в Альянсі. Сполучені Штати вважають надання Україні (як і Грузії) Плану дій щодо членства (ПДЧ) у НАТО передчасним і неактуальним. Кондоліза Райс визнала, що Грузія й Україна „не готові до членства в НАТО”.

У той же час США не могли залишити без підтримки своїх союзників на пострадянському просторі. У зв'язку з цим США, поруч з Великобританією, висунули ідею вступу України і Грузії до НАТО в обхід діючих процедур, без надання ПДЧ. На думку Держсекретаря Райс, для рішення питання про членство Грузії й України в НАТО можуть бути використані інші механізми. Вона нагадала, що в Польщі й Чехії ніколи не було ПДЧ. „Достоїнною альтернативою” ПДЧ для Грузії й України американський дипломат назвала „інтенсифікацію контактів з цими країнами в рамках профільних комісій”. „Ми вважаємо, що комісія Грузія-НАТО і комісія Україна-НАТО можуть бути органами, за допомогою яких ми можемо активізувати наш діалог... і тому на даний момент немає необхідності проводити обговорення Плану дій про членство в НАТО для цих країн”, – підкреслила Райс. За її словами, „є британська ідея, і я хочу підкреслити, що це не американська, а британська ідея про те, щоб ми подивилися на інші шляхи виконання Бухарестської декларації” [11].

Ідея про можливість вступу України до НАТО, минаючи фазу ПДЧ, запропонована Сполученими Штатами і Великобританією, 26 листопада 2008 р. була доведена до відома українського керівництва. Це було зроблено послом США в Україні Вільямом Тейлором. Він [заявив](#), що США не буде переконувати партнерів по НАТО надати Києву ПДЧ у грудні - на найближчому саміті глав МЗС країн-учасниць блоку. За словами американського посла, Україна може вступити в Альянс і без цього плану [12]. На думку Вільяма Тейлора, „Весь цей процес приєднання до ПДЧ, можливо, уже неактуальний. Він є настільки політизованим, що, можливо, слід від нього відмовитися. Існують інші шляхи, як підійти до наступного етапу – членства в Альянсі. Польща, Угорщина і Чеська Республіка не мали ПДЧ, вони приєдналися до НАТО, як тільки досягли критеріїв”. „Причина відмови США від своїх планів щодо підтримки України й Грузії”, як відзначив посол, полягає „в тому, що кілька країн-членів Альянсу дали чітко зрозуміти, що Україна, як і Грузія, не одержать ПДЧ у грудні”. За словами Вільяма Тейлора, якби це було можливо, США підтримало б Україну і Грузію. Якщо ж ПДЧ неможливо, Сполучені Штати будуть шукати інші шляхи, щоб зробити те, до чого прагнуть українці, лідери й уряд. „Ми вважаємо, що Україна готова приєднатися до НАТО вже зараз”, – підкреслив посол США [6].

Керівництво України змушено було погодитися. Заступник керівника Секретаріату Президента України Андрій Гончарук, коментуючи цю новину, назвав ПДЧ лише „одним з інструментів, що разом з іншими формами і механізмами взаємодії використовується НАТО для розвитку відносин з партнерами і їхньої підготовки до членства в організації”. Він не виключає можливості „появи нових форм інтеграції до НАТО”, тому що “ПДЧ існує далеко не з початку створення Альянсу” [13].

29 листопада 2008 р. Сполучені Штати Америки офіційно підтвердили своє рішення відкласти обговорення питання про надання Україні і Грузії Плану дій щодо членства в НАТО. Посол США в НАТО Курт Волкер заявив, що питання надання Україні і Грузії ПДЧ у НАТО викликає суперечки всередині Альянсу і є занадто політизованим. „Коли ми говоримо про Україну і Грузію, потрібно, у першу чергу, зосередитися на тому, з чим ми всі згодні. Ми згодні, що обидві країни будуть членами НАТО, так вирішив саміт у Бухаресті. Ми також згодні, що обидві країни ще не готові до членства, вони повинні здійснити глибокі реформи, і країни НАТО повинні їм у цьому допомогти. Звичайно механізмом надання такої допомоги є

ПДЧ, але в даний момент це питання викликає чимало розбіжностей між країнами. Тому ми вирішили відкласти ці дебати навколо ПДЧ і зосередитися на співробітництві з обома країнами, щоб допомогти їм з реформами”, - відзначив Ролкер [14].

Таким чином, США, розуміючи, що переломити позицію європейських держав не вдасться, запропонували відкласти дискусії всередині Альянсу стосовно надання ПДЧ Україні і Грузії. На думку керівництва Сполучених Штатів, головне рішення про те, що Київ і Тбілісі будуть членами НАТО, уже було прийнято на саміті в Бухаресті в квітні 2008 р. і тепер необхідно зосередитися на наданні їм допомоги в проведенні реформ. Сполучені Штати висунули пропозицію обійти ПДЧ і готувати вступ двох країн у рамках комісій [15].

Слід відзначити, що не останню роль у такому рішенні США зіграла Росія. Щоб не допустити надання ПДЧ Україні і Грузії Москва здійснила тиск на ряд європейських держав-членів Альянсу. Негативну реакцію Кремля викликала заява генерального секретаря НАТО Яапа де Хооп Схеффера, зроблена на початку листопада 2008 р., про можливе розширення НАТО в 2009 році за рахунок двох нових членів. У відповідь на це 14 листопада 2008 р. Росія пригрозила, що у випадку вступу України й Грузії до НАТО вона вийде з Договору про звичайні збройні сили в Європі. „Якщо Україні й Грузії буде надано План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ), доля Договору буде вирішена. Якщо почнеться реалізація ПДЧ для України і Грузії, Росія не тільки не припинить свій мораторій на виконання Договору, а остаточно вийде з нього”. Іншого виходу, на думку керівництва Росії не існує, тому що „режим контролю над звичайними збройними силами в Європі буде зламано” [16].

Як тільки уряд США вирішив відкликати запрошення до Плану дій щодо членства (ПДЧ) у НАТО для України і Грузії, Президент Росії Дмитро Медведєв виразив задоволення цією подією. Президент РФ, відповідаючи на питання російських журналістів, відзначив наступне: „Я задоволений тим, що здоровий глузд узяв уверх”. На його думку, „не має значення, які були причини – тиск Європи або щось інше. Важливо, що Вашингтон більше не демонструє нечутливість і жорстокість” [17]. Міністр закордонних справ Російської Федерації Сергій Лавров, коментуючи можливість прийняття України й Грузії до НАТО в обхід Плану дій щодо членства в Альянсі, заявив, що „спроби зараз представити справу таким чином, що можна обійтися без ПДЧ, просто взяти і прийняти, просто несерйозні” [18].

Українські політики, у тому числі з оточення Президента, прогнозували можливий провал вітчизняної дипломатії на грудневому саміті в Брюсселі. Небезпідставно українська сторона побоювалася втручання Росії в переговорний процес з Альянсом. На думку Голови Комітету Верховної Ради з питань європейської інтеграції Бориса Тарасюка, „...не можна не враховувати фактор Росії, котра використовує всі свої дипломатичні можливості, щоб члени НАТО не прийняли рішення про надання нам Плану дій щодо членства в НАТО. Зрозуміло, чому Росія це робить. Вона не бажає остаточного вступу України до НАТО, оскільки це буде означати похорон мрії Росії про те, щоб Україна повернулася в сферу домінування Росії і залишилася там назавжди”, – підкреслив Тарасюк [19].

Але в Україні існували певні внутрішні проблеми, які могли бути перешкодою для одержання ПДЧ. Це чітко усвідомлювалося нашим керівництвом. З вересня 2008 р. у країні триває політична криза, пов'язана з розпадом коаліції в парламенті. У листопаді парламент відправив спікера у відставку, після чого депутати не можуть налагодити його роботу. Президент Віктор Ющенко планував проведення в грудні дострокових виборів у парламент, але через фінансову кризу тимчасово відклав цю ідею. Внутрішньополітична криза вже перешкодила підписанню нової посиленої угоди між Україною та ЄС у вересні 2008 р. Політична нестабільність могла стати перешкодою для приєднання України до ПДЧ.

Той же Борис Тарасюк визнав, що політична криза обумовить негативне рішення Альянсу щодо України. „Внутрішня причина – це нестабільність, що характеризується протистоянням інститутів влади, навіть у середині демократичних сил, тобто між президентом і прем'єр-міністром. Саме це стримує прихильників України в НАТО, які виступають за надання нам ПДЧ”, – констатував він [19].

Заступник Голови секретаріату Президента Андрій Гончарук також визнав, що внутрішньополітична ситуація в Україні не сприяє наданню їй Плану дій щодо членства в НАТО [6]. Він підкреслив, що Україна впродовж тривалого часу виконувала цільові плани співробітництва з Альянсом. Однак у даний момент „мова йде лише про визнання здійсненої роботи і забезпечення стабільних умов для її продовження” [9]. Отже, українська сторона задалегідь знала, за яким сценарієм будуть розвиватися події в Брюсселі.

2-3 грудня 2008 р. у складних міжнародних умовах у Брюсселі відкрилося засідання Північноатлантичної Ради, яка проходила на рівні 26 міністрів закордонних справ. На цьому засіданні планувалося дати оцінку стану відносин НАТО з Україною (і Грузією) і розглянути можливість надання цим країнам Плану дій щодо членства в Альянсі.

2 грудня відбувся перший день засідання Ради Північноатлантичного Альянсу, у котрій брали участь глави МЗС 26 країн-членів НАТО. По завершенню її засідання Генеральний секретар НАТО Яап де Хооп Схеффер на прес-конференції повідомив про підсумок: „Рішення про ПДЧ прийнято не було”. „Обидві країни ([Україна](#) і Грузія) продемонстрували прогрес, але їм обом [треба](#) ще провести значну роботу по досягненню стандартів НАТО” [20]. Далі він продовжив: „Я можу сказати, що союзники схвалили два ключові пункти. Перше: усі елементи, я повторюю, усі елементи рішення стосовно України і Грузії, прийняті в Бухаресті, залишаються. Усі елементи, і це включає те, що згодом вони будуть членами НАТО, якщо побажають, і коли вони будуть відповідати стандартам НАТО” [21]. Другий пункт: глави МЗС країн НАТО вирішили активізувати допомогу обом країнам. „НАТО підсилить допомогу в рамках комісій НАТО-Україна і НАТО-Грузія”. І головне, на що звернув увагу Схеффер, - Альянс запропонував Україні (і Грузії) новий формат відносин у рамках так званої річної національної програми [20]. Наприкінці свого виступу Генеральний секретар НАТО Яап де Хооп Схеффер підкреслив, що позиція Росії не була вирішальною при ухваленні рішення Альянсу щодо відмови Україні (і Грузії) в ПДЧ в Альянсі [22].

3 грудня Глави МЗС 26 країн НАТО розглянули питання активізації зв'язків з Києвом і Тбілісі на засіданнях комісій НАТО-Україна і НАТО-Грузія. Для України і Грузії в НАТО пообіцяли розробити спеціальні річні плани дій, які передбачають розвиток демократії, забезпечення свободи слова, незалежність судів і проведення реформи армії [23]. Ці засідання завершили роботу сесії Ради НАТО на рівні міністрів закордонних справ.

Заступник помічника Генерального секретаря НАТО з питань безпеки, співробітництва і партнерства Роберт Сіммонс проінформував про причини рішення Альянсу ввести новий документ – річні національні програми. „Питання ПДЧ стало занадто політизованим для союзників по НАТО, і тому ми прийняли рішення зосередитися на конкретних проектах і заходах, що допомогли б утілити в життя членство України в НАТО”. „...Ми хочемо побачити процес, як здійснюються реформи в рамках річної національної програми у вашій країні, ми будемо допомагати більше вашому уряду. Ми прагнемо „відвести вбік” політичні питання, адже вони заважали нам у питанні ПДЧ”, – підкреслив представник Альянсу [24].

Міністр закордонних справ України Володимир Огризко, виступаючи 3 грудня на засіданні комісії Україна-НАТО в Брюсселі, виразив задоволення рішенням міністрів зовнішніх справ 26 країн-членів Альянсу щодо України. Це рішення полягало в тому, щоб активізувати роботу комісії Україна-НАТО і надати країні так званий щорічний національний план. „Ми розглядаємо [рішення Ради НАТО](#) як наступний крок по досягненню (Україною) критеріїв для надання Плану дій щодо членства (ПДЧ) в Альянсі”, – заявив міністр [25]. На його думку, „сьогодні ми де-факто отримали План дій по підготовці до вступу в НАТО”. „3 2009 року ми починаємо фактично інтеграцію в Альянс”,- підкреслив глава МЗС України [26]. Володимир Огризко вважає, що Цільовий план дій „Україна-НАТО” на 2009 рік, затверджений 26 листопада 2008 р. Кабінетом Міністрів України, можна модернізувати в національну річну програму співробітництва з Альянсом. Цей план охоплює майже 400 заходів щодо наближення української армії і системи оборони до стандартів НАТО [27].

Президент України Віктор Ющенко, у свою чергу, назвав прогресом для України результати засідання Ради міністрів закордонних справ країн-членів НАТО. Він відзначив, що

вступ України до НАТО є складним геополітичним питанням. „Дебати йдуть про занадто великий шматок інтересів. Якщо ви запитаєте мене, чи це тільки рішення блоку, і чи ніхто на нього не впливав, то я скажу, що такий вплив існує, і він серйозний”, – підкреслив Президент, маючи на увазі вплив Росії. Глава держави заявив, що необхідно провести ще багато роботи на двосторонньому рівні, зокрема, з Росією. Він наголосив, що Україна зацікавлена в дружніх відносинах з Росією і буде будувати з нею політику добросусідства і партнерства [28].

Проти надання Україні й Грузії ПДЧ традиційно виступили провідні європейські країни. Політичний хаос в Україні, війна між Грузією і Росією підтвердили побоювання Франції і Німеччини, яких жахає прийняття в Альянс політично нестабільних країн із внутрішніми конфліктами. Міністр закордонних справ Франції Бернар Кушнер на прес-конференції після першого дня засідання Ради Північноатлантичного Альянсу висловив думку про те, що ситуація в Україні не представляється досить ясно для того, щоб надати країні План дій щодо членства (ПДЧ) в НАТО. „Ми очікуємо, і, думаю, ви також очікуєте, коли буде більш зрозумілою ситуація з коаліцією, з урядом і так далі”, – підкреслив він [29].

Міністри зовнішніх справ Німеччини й Нідерландів також вважають, що Грузія й Україна не готові приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО. Позицію Нідерландів висловив 2 грудня глава МЗС Максим Ферхаген: участь у ПДЧ Грузії й України є передчасною. „Грузія й Україна повинні спочатку провести реформи в області свободи преси, а також незалежності юридичної системи”. „Країни-члени НАТО повинні бути демократичними, у них не повинно бути внутрішніх конфліктів”. У свою чергу, глава МЗС Німеччини Франк-Вальтер Штайнмайер заявив, що Україна і Грузія, як і раніше, не готові до вступу в НАТО. Так думають Німеччина і цілий ряд її партнерів по Північноатлантичному Альянсу. „Наша позиція залишається такою ж, як і навесні на саміті НАТО в Бухаресті. Ми відкрили Грузії й Україні натовську перспективу, однак одночасно підкреслили, що в обох країнах поки ще немає передумов для вступу” [30].

Результати саміту в Брюсселі викликали невдоволення деяких учасників Альянсу. Давній союзник України Президент Польщі Лех Качинський засудив рішення держав-членів НАТО щодо України й Грузії. „Деякі країни НАТО завдають шкоди інтересам Європи, не бажаючи, щоб Україна й Грузія були прийняті до Альянсу”. На його думку, подібне ставлення до цих держав пов’язане з бажанням деяких країн Європи підтримувати добрі відносини з Росією. „Поза всякими сумнівами, у деяких великих союзників США є небажання підтримувати вступ до НАТО України й Грузії, і воно пов’язане з їхньою позицією стосовно Росії” [31].

Оцінюючи підсумки саміту, американський політолог Хелл Дейл засудив США за його рішення не наполягати на наданні Україні й Грузії ПДЧ. Це, на думку експерта, розчарувало союзників з Центральної і Східної Європи, не говорячи вже про Київ, тоді як у столицях Західної Європи його зустріли з полегшенням, а в Росії – „зі зловтіхою”. На його думку, „якщо Сполучені Штати не змінять політику, Америка втратить вплив у країнах колишнього Радянського Союзу і Варшавського договору” [32].

Таким чином, після відмови Україні в ПДЧ, вітчизняні політичні лідери, як і завжди, намагаються видати бажане за дійсне. Українські дипломати, подібно до грузинських, усіма силами демонструють оптимізм і надію на швидку інтеграцію до НАТО. Однак головний підсумок очевидний – Україна й Грузія не отримали ПДЧ. Двом країнам відмовлено у швидкому вступі до НАТО. Головна причина цього – тиск Росії й опір європейських держав. У НАТО європейці починають відігравати ключову роль. З 26 країн-членів Альянсу 21 входить до Європейського Союзу. ЄС же давно вирішив налагодити стосунки з Росією. У НАТО, незважаючи на протидію США і Великобританії, розуміють, що тепер військові дії в Афганістані, наприклад, без Росії продовжувати буде складно. До того ж, ніхто в Брюсселі не хоче під час кризи виділяти величезні кошти на підтримку економік України й Грузії. А з Росією, що поставляє в Європу енергоносії, краще підтримувати теплі стосунки. Україні слід враховувати геополітичні реалії, які вже почав сприймати наш Президент Віктор Ющенко. До

тих пір, поки Росія не дасть згоду на вступ України (і Грузії) до НАТО, Захід не наважиться позитивно вирішити це питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тодоров І.Я. Україна на шляху до Європейської та Євроатлантичної спільнот / І.Я. Тодоров. – Донецьк, 2006. – 268 с.
2. Бурдяк В. Перспективи співробітництва „Україна-НАТО” і роль у ньому польського фактора / В.Бурдяк, І.Мороз // Політичний менеджмент. – 2008. – №3. – С.165 – 174.
3. Крапівін О.В. Євроатлантична складова зовнішньої політики України – погляд із сьогодення / О.В.Крапівін // НАТО, Європа та проблеми національної безпеки у глобальному світі. Матеріали осінньої академії НАТО. Донецьк. 24-26 жовтня 2006 р. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – С.54 – 61.
4. Важливі аспекти співробітництва України з НАТО [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukraine-nato.gov.ua/nato/ua/1238.htm>. – Назва з титул. екрану.
5. Розвиток і нинішній стан відносин Україна-НАТО [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukraine-nato.gov.ua/nato/ua/publication/content/6067.htm>. – Назва з титул. екрану.
6. Украина и Грузия могут вступить в НАТО в обход ПДЧ – посол США [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ua.rian.ru/politics/20081125/78051889.html>. 25.11.2008. – Назва з титул. екрану.
7. Дэниэл Фрид: Украина и Грузия пока не готовы к вступлению в НАТО [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mideast.ru/350/43875>. 26.11.2008. – Назва з титул. екрану.
8. Грузия и Украина отдаляются от НАТО. Интернет-газета Трибуна [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tribuna.com.ua/digest/170403.htm>. 14.11.2008. – Назва з титул. екрану.
9. Украина и Грузия уповают на альтернативный способ принятия в НАТО. Интернет-газета Известия. 30 ноября 2008 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.izvestia.ru/news/news192880>. – Назва з титул. екрану.
10. Украина и Грузия еще не готовы к НАТО, напомнила Меркель [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://24.ua/news/show/id/72925.htm>. 11.11.2008. – Назва з титул. екрану.
11. Кондолиза Райс: Грузия и Украина „не готовы к членству в НАТО” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2008/11/27/rays-anons.html>. 27.11.2008. – Назва з титул. екрану.
12. Сегодня.. – 2008. – 26 ноября .
13. Украина: Кабмин утвердил Целевой план Украина-НАТО на следующий год. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bsanna-news.ukrinform.ua/newsitem.php?id=6711&lang=ru>. УКРИНФОРМ. 27.11.2008. – Назва з титул. екрану.
14. США подтверждают: Украине и Грузии в НАТО рано [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/2008/11/30/546094.html>. 29.11.2008. – Назва з титул. екрану.
15. Украина и Грузия получили „вежливый отказ” НАТО [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ura-inform.com/ru/politics/2008/11/28/perepelka/> 28.11.2008. – Назва з титул. екрану.
16. Военные дипломаты: если Грузия и Украина вступят в НАТО, Россия выйдет из ДОВСЕ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.newsru.com/russia/14nov2008/nato.html>. 14.11.2008. – Назва з титул. екрану.
17. Медведев рад, что Украине отказали в ПДЧ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ura-inform.com/politics/2008/11/28/medvedev/> 28.11.2008. – Назва з титул. екрану.
18. Лавров: Принять Грузию и Украину в НАТО без ПДЧ несерьезно [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://news.google.com.ua/news?client=firefox-a&rls=org.mozilla.ru>. 28.11.2008. – Назва з титул. екрану.
19. В неудачах с НАТО Украина традиционно винит Москву [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/2008/11/28/545839.html>. 28.11.2008. – Назва з титул. екрану.
20. НАТО не предоставила ПДЧ для Украины и Грузии – Схеффер [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rian.ru/world/20081202/156333769.html>. 2.12.2008. – Назва з титул. екрану.
21. НАТО оставило Украину и Грузию без ПДЧ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/2008/12/03/546998.html>. 2.12.2008. – Назва з титул. екрану.
22. Схеффера не интересует, что думает Россия об Украине в НАТО [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/2008/12/03/547011.html>. 2.12.2008. – Назва з титул. екрану.

23. Украине и Грузии дали „домашнее задание” [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://news.ntv.ru/145672/> 3.12.2008. – Назва з титул. екрану.
24. Актуальная тема. ПДЧ и Годовая национальная программа Украина-НАТО: в чем отличие? [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ukrinform.ua/rus/order/?id=759676>. 4.12.2008. – Назва з титул. екрану.
25. Украина удовлетворена решением НАТО [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.rian.ru/politics/20081203/156381252.html>. 3.12.2008. – Назва з титул. екрану.
26. Огрызко считает, что Украине дали ПДЧ [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.rosbalt.ru/2008/12/03/547200.html>. 3.12.2008. – Назва з титул. екрану.
27. Огрызко: Украина быстро разработает программу сотрудничества с НАТО [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://glavred.info/archive/2008/12/03/134823-9.html>. 3.12.2008. – Назва з титул. екрану.
28. Ющенко считает отказ НАТО прогрессом для Украины [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ua.all-biz.info/news/index.php?newsid=258422>. 5.12.2008. – Назва з титул. екрану.
29. Глава МИД Франции пояснил, почему Украине не дали ПДЧ [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.rosbalt.ru/2008/12/03/547042.html>. 3.12.2008. – Назва з титул. екрану.
30. МИД Германии: Украина и Грузия не готовы к ПДЧ [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.obozrevatel.com/news/2008/12/2/272026.htm>. 2.12.2008. – Назва з титул. екрану.
31. Качиньский: Нежелание некоторых членов НАТО принять Украину и Грузию противоречит интересам Европы [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://news.google.com.ua/news?client=firefox>. Интерфакс - 27 ноября 2008. – Назва з титул. екрану.
32. В США призывают не отдалять Украину от НАТО в угоду России [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.rosbalt.ru/2008/12/03/547216.html>. 3.12.2008. – Назва з титул. екрану.

Смирнова И.Е.

**ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ УКРАИНЫ
(В РАКУРСЕ РЕШЕНИЙ САММИТОВ В БУХАРЕСТЕ И БРЮССЕЛЕ)**

В статье рассматривается вопрос интеграции Украины в Евроатлантические структуры, в частности в блок НАТО. Автор уделил внимание решениям саммитов в Бухаресте и Брюсселе относительно Украины, проанализировал причины, по которым ее не присоединили к Плану действий по членству в НАТО.

Ключевые слова: интеграция, саммит, Альянс, План действий по членству в НАТО, годовая национальная программа.

Smirnova I.

**THE EURO-ATLANTIC INTEGRATION OF UKRAINE (IN RECURS OF
DECISIONS OF SUMMITS IN BUCHAREST AND BRUXELLES)**

The article deals with the problem of Ukraine's integration in the Euro-Atlantic structures, in particular, in NATO. The author pays attention to results of the Bucharest and Bruxelles summits concerning Ukraine, analyses the reasons on which it is not attached to the Plan of action on membership in NATO.

Key words: integration, summit, Alliance, Plan of action on membership in NATO, annual national program.